К84.09(=Чув)
Х-98
Ч-43903

Петӗр Хусанкай

Çырнисен пуххи

ТИЛЛИ ЮРРИСЕМ

* * *

Мехел тени мĕскер тени пулать?
Ыйтсамăр çумăр пĕлĕчĕсенчен:
Мĕн-ма вĕсем кăвак уярпала
Юхаççĕ çăвăнмасăр тахçанччен?
Мехел çитмен.

Мехел тени мĕскер тени, тăван?
Ыйтсамăр кайăк хур ушкăнĕнчен:
Мĕскершĕн вăл пайтах шурамăкран
Вĕçсе иртет, анмасть картипелен?
Мехел çитмен.

Мехел тени мĕскер тени иккен?
Ыйтсамăр пахчари улмуççирен:
Ма ун çеçки чăмăртансах çитсен
Тепре çĕр каçатех çурăличчен?
Мехел çитмен.

Апла мехел тени мĕскер ĕнтĕ?
Ыйтсамăр сĕрме купăс каччинчен:
Мĕн-ма патнех-патнех çитсессĕн те
Пусмасть вăл хĕлĕхне пӳрнипелен?
Мехел çитмен.

Мехел çитсессĕн çумăр ярăнать,
Çунатлă чун çӳлтен çĕре анать,
Чечек папки илемлĕн çурăлать,
Йĕркипелен юрри те юрланать -
Мехел çитсен.

* * *

Пиллĕкĕнех эпир ай пĕр тăван,
Пилĕкех те пилеш пĕр тымартан.

Чи кĕçĕнни те аслă пехилли
Эп пултăм-çке, ăру асси Тилли.

Çуралнă эп матур, ӳсеп сатур,
Атте-анне ачашлĕх нĕрĕм пур.

Ватсем сума сумалăх тăнăм пур,
Хĕрсем вĕчĕрхенмелĕх сăнăм пур.

Çуралнă эп çурхи чĕрлĕхпелен,
Кĕрленĕ эп кĕрхи кĕрлĕхпелен.

Чĕкеç вĕренттĕр калаçма тесе
Йăтса тухман мана пиелесе:

Улт уйăхра эп ураланнă тет,
Тăххăралла - чĕлхе кăларнă тет.

Çуралнă эпĕ уйăх хăпарсан,
Ялпуç автан шăп çур çĕр авăтсан.

Çунса вылянă çăлтăр тӳпере,
Хур кайăксем çул тытнă çурçĕре.

"Сунарçă пул эппин!" тесе эпи
Кăвапана тивертнĕ ух йĕппи.

Ăру ăраскалне эп пĕчченех
Тĕпекпеле çуралнă тĕнчене.

Тĕпекĕме куштарнă та манне -
Çӳпçе тĕпне пытарнă ыр анне;

Унпа пĕрле пытарнă вăл юрра,
Çавна тупса эп халь кĕвве хурап.

Сĕвем çумне сĕвем тиреп сăмах,
Пĕр сăмаххи - мерчен, тепри - ахах.

Шăрҫа пек юрă ярăмĕ вара
Пĕр сыпăксăр юхать ҫавра-ҫавра.

* * *

Шурăмпуҫсем килеҫҫĕ шуралса,
Ват асаннем ларать пуҫ тураса.
Шурăмпуҫран та шурă сурпанне
Тирпейлĕн сырăнать ыр асанне.

Вут ҫутипе вылять пĕр чӳрече,
Анне ҫӳрет тĕпелĕн кукринче:
Вăл чашкăрта пуҫланă ҫатмана,
Юсман шăрши кĕрет ман сăмсана.

Чĕрик туса илет кĕҫĕн хапха,
Тин уявран кĕрет иккен аппа,
Чĕрес илсе ĕне сума ларать,
Унтан кĕтӳ яма тухса каять.

Инке тăрса тухать шур кĕлетрен,
Шăлт-шалт кĕвентелет ик шуҫ витре.
Сăра сапмашкăн шыв вăл хатĕрлет,
Лаҫра сăра хуранĕ тирпейлет.

Хĕвел те тухнă, пĕҫертет хытах,
Эп шав ҫыврам пекки туса выртап.
Инкеҫĕм йăл кулса ман пит ҫине
Салтса витет шап-шур чĕрҫиттине.

Мана тек ним те, ним те кирлĕ мар...
Вунулттăри ача - эп пултăм ар.
Йăмăкăм ҫеҫ, вуникĕ ҫулхискер,
Шăналăк айĕнче пĕр шухăшсăр.

* * *

Асаттеҫĕм атлас тăхăннă,
Арки-ҫанни ҫĕртен сĕтрĕнет.
Эпирех те курас ырлăхсем
Лаша ҫилхи ҫине пĕтрĕнет.

Сикс(е) утлантăм тур ут тихине.
Пусрăм кĕмĕл ура пуссине,
Карăнтартăм пурçăн чĕлпĕрне,
Ярăнтартăм Хусан хулине.

Хусанти ăстасем мĕн ĕçлеççĕ?
Йĕнерпелен йĕвен йĕслеççĕ.
Пирĕн атте-анне мĕн ĕçлет?
Пичĕке пуçласа пыл ĕçет.

* * *

Тăват касра тăвата савни,
Тăваттăран пĕри - тур çырни.

Хăшин ятне çырнă-ши турри?
Пĕлес килет-çке ман çав тери!

Хурапала çырни - хурлăха,
Сарăпа-ши савăнмалăха?

Хĕрлĕпеле çырни - кĕрлĕхе,
Симĕспеле-ши çав сиплĕхе?

Тăват касра тăвата варли,
Пĕри кăна хĕве хупмалли.

Хăшне савса хăшне ытарам?
Хăшин пуçне сурпан сыртарам?

Тăваттăш те мерчен тухьяпа,
Илем кӳреççĕ-çке уява.

Çĕрти çырла, садри сар улма -
Ăçта ĕнтĕ вĕсем пек пулма!

Пĕрне илсен пĕри шел юлать,
Тăваттăшне илме çук йăла.

Пĕрне пĕркенчĕкпе пĕркесен,
Тепри пĕркенчĕкне тĕрлесен,

Виҫҫӗмӗшӗ вырӑн сартӑр-им,
Тӑваттӑмӗш ура салттӑр-им?

Анчах хӑрхӑм тӑвас хӗрсем мар:
Пӗри - вӗри кӑвар, тепри - нар.

Аслурамрин ҫивти астарать -
Сар хӳрине ҫити явӑнать.

Вӑта касри вӑрттӑн йӑлӑ кулсах
Пӑхӑнтарать мана тӗл пулсан.

Тури касри юрра тапратсан -
Ялта пӗр ҫын та ҫук ҫывракан.

Анат касрин антратать ташши:
Те юс утти, те акӑш ишши?

Ай-хай ҫухатрӑм-ҫке канлӗхе,
Ӳпкевӗм пур турра-пӳлӗхе:

Ма ман юратӑва тӑватта -
Тӑват ҫынна - пӳрмен, тупата?

* * *

Урампа иртсе пыруҫӑн
Курӑнайрӗ тухья пуҫ.
Хӑрах кантӑкӗ яр уҫӑ,
Кӑчӑк туртрӗ кӑвак куҫ.

Чӳречи умне пымарӑм,
Илтмӗш пултӑм чӗннине.
Уҫӑ чикрӗм, юраттартӑм
Кӗҫӗн алӑк кӗлине.

Ҫитмӗл пуслӑх кӗмӗл ятӑм
Симӗс атӑ кунчине.
Шӳт туса атта хывтартӑм,
Укҫа ӳкрӗ урайне.

"Туй кӗлечӗ мар-ҫке..." - терӗ
Кӑвак куҫ кулкаласа,

Пĕчĕкçеççĕ хĕр минтерĕ
Çинелле пăхкаласа.

Чутлă-чутлă çивиттийĕ
Чут тумарĕ тамаша:
Сар хĕр салтрĕ чĕрçитти те,
Хам килмерĕм канаша.

Килессех те килмеллеччĕ, -
Ватсене сума сăвап:
Ашшĕ-амăш кĕтет евчĕ,
Юрататъ çураçăва.

* * *

Шурăмпуçпе вăрантăм ыйхăран,
Шарăлтатса авăтатчĕç автансем.
Аннеçĕм сырăнать иккен сурпан,
Чĕлĕм туртса ларать иккен аттем.

Мăнтарăнсем ăш ыйхине татса
Канаш тăваççĕ иккĕш ерипен:
"Хăш ывăла парар-ши салтака?
Май çук пĕрне памасăр пиллĕкрен.

Чи аслине парас - ачи нумай,
Иккĕмĕшне парас - мăшри усал,
Вăталăххи çуртра ăсли самай,
Ун хыççăнхи - авланнă çеç кăçал...

Парсан парар-тăр кĕçĕн ывăла, -
Тесе атте-анне шут турĕçĕ, -
Ăçта кайсан та каччă пуçпала
Хур пулмĕ тĕнчере вăл", - терĕçĕ.

Вителĕке пĕркентĕм пуç çинчен,
Куççулĕме тытса чарап аран.
Нихçан та манăн шурăмпуçпелен
Вăранас мар-мĕн тутлă ыйхăран!

* * *

Ман тĕмескен тăпри типсе çитсен
Кăкшăмпалан, савниçĕм, кукленсем:
Куç пек тулли тултар ик сар курка,
Пĕрне ĕçсе пĕрне ÿпĕнтерсем.

Юпа сăри туса ĕлкĕрмесен -
Çăл шывĕпе, савниçĕм, пĕрĕхсем:
Хăрма ан парччĕ шăтнă курăка,
Çăвĕпелех вăл вырттăр ешерсе.

Сăра та, шыв та витĕр витмесен -
Куççулĕпе, савниçĕм, витерсем:
Епле, сана савса, эп урăха
Пулам-ха парăмлă çĕре кĕрсен?

* * *

Арăслан пек аттем пур:
Сухал айĕн çитĕнтерчĕ,
Çын сăмахĕ тивейместчĕ,
Ял элекĕ витейместчĕ.

Ăмăрткайăк аннем пур:
Пĕр çуначĕ çупăрларĕ,
Тепринпе вăл хупăрларĕ,
Йăвине сив çил ямарĕ.

Пĕрхĕт куçлă пиччем пур:
Пиллĕхне вăл çухатмарĕ,
Ман ура çине пусмарĕ,
Хăй те çынна пустармарĕ.

Илĕртÿллĕ инкем пур:
Хăй арки çинче ар турĕ,
Хăй хÿне мана вăл хупрĕ,
Пархатар кăтарттăр турă!

Акăш пÿллĕ аппам пур:
Асăнмалăх туйĕ пулчĕ,

Арчипе ярса чыс кӳчӗ,
Ачине ман ятлӑ хучӗ.

Шӑркалчӑ пек шӑллӑм пур:
Улах тӑрӑх чӑмрӗ-ишрӗ,
Урлӑ-пирлӗ сӑмах илтрӗ,
Шалт шӑл хушшинче вӑл тытрӗ.

Йӑпӑртан пек йӑмӑк пур:
Тӗрсӗр енчӗк тыттармарӗ,
Кӗсьерен мӑйӑр татмарӗ,
Хӗр сӑринчен хӑвармарӗ.

Хурчӑкапа тан хам пур:
Кунӗн-ҫӗрӗн юр юрларӑм,
Пӗр туйран та эп юлмарӑм,
Чуптуман хӗр хӑвармарӑм!

* * *

Хапха умне тайӑлтӑм,
Хапӑл курки эп ӗҫрӗм.

Кил картине тайӑлтӑм,
Килӗшӳ курки эп ӗҫрӗм.

Пӑлтӑр умне тайӑлтӑм,
Пӑлчав курки эп ӗҫрӗм.

Пӳрте кӗтӗм, тайӑлтӑм,
Пӳрнӗ курка эп ӗҫрӗм.

Сак халӑхне тайӑлтӑм,
Савӑш курки эп ӗҫрӗм.

Такмакларӑм, тайӑлтӑм,
Тав куркине эп ӗҫрӗм.

Кӗрекене тайӑлтӑм,
Кӗрӳ курки эп ӗҫрӗм.

Юр юрларӑм, тайӑлтӑм,
Юрав курки эп ӗҫрӗм.

Таш ташларăм, тайăлтăм,
Тăрлав курки эп ĕçрĕм.

Çулăх султăм, тайăлтăм,
Çул куркине эп ĕçрĕм.

* * *

Аслă масар - хăямат,
Утçăм кĕме хăяймасть.
Туй пуç лаши тур лаша
Кукалесе çĕр чавать:
Шăнкăрав шăнкăр тăвать,
Тенкисем чăнкăр тăвать.
Хĕр тантăша, ял-йыша
Кăме çине çĕклерĕм,
Пĕркенчĕкне сирмерĕм,
Ватсен пилне куклетрĕм.

- Асаттеçĕм, асатте,
Манăн ырă асатте!
Ют çын ачи туйĕнче
Юс тир камсул тăхăнтăн,
Юр юрласа савăнтăн,
Таш ташласа ывăнтăн.
Ачун ачин туйĕччен
Тĕнĕсĕр пўрт туянтăн,
Хура çĕрпе хуплантăн,
Юман юпа йăтайрăн.

Асаннеçĕм, асанне,
Манăн ырă асанне!
Ют çын ачин туйĕнче
Юр пек сурпан сырăнтăн,
Кĕмĕл хушпу тăхăнтăн.
Хĕвеле вăтантартăн.
Ачун ачин туйĕччен
Питне пирпе витейрĕн,
Çине çерем пĕркейрĕн,
Çăка юпа çĕклейрĕн.

Асаттеçĕм, асатте!
Асаннеçĕм, асанне!

Аркăр çинчи ачăра
Ара çитерейнĕ чух
Иксĕр харăс пултăр çук,
Хурланать-çке манăн чун...
Çăмăл пултăр нӳр тăпра!
Асанатăп, тайлатăп,
Тулли курка тăкатăп,
Пехилĕре ыйтатăп.

* * *

Алла тытман шур ал тутри -
Савнийĕм пурччĕ ман,
Çума сыхман çут пиçиххи -
Савнийĕм пурччĕ ман,
Йĕке кĕмен йĕкĕрĕлче -
Савнийĕм пурччĕ ман,
Пĕр тăхăнман çĕн çĕрĕччĕ -
Савнийĕм пурччĕ ман,
Çип витĕрмен ахах пĕрчи -
Савнийĕм пурччĕ ман,
Хăлха тирмен алка ĕнчи -
Савнийĕм пурччĕ ман,
Мăя çакман тарай çуха -
Савнийĕм пурччĕ ман,
Пуçра пулман мерчен тухья -
Савнийĕм пурччĕ ман,
Сĕркĕчлемен çĕн купăс пек
Савнийĕм пурччĕ ман,
Тута тивмен шăхличĕ пек
Савнийĕм пурччĕ ман.
Шур тутăрăм хуралчĕ-çке,
Пиçси лекмерĕ пилĕке,
Йĕкĕрĕлчем ман катăлчĕ,
Ман кĕмĕл çĕррĕм татăлчĕ,
Ахах пĕрчи çухалчĕ-çке,
Алка ĕнчи ванайрĕ-çке,
Тарай çухамçăм тăпăлчĕ,
Тухья мерченĕ тăкăнчĕ,
Çĕн купăс çĕмĕрĕлчĕ-çке,
Шăхличĕм питĕрĕнчĕ-çке...
Пуянччĕ эп Пӳлĕхçĕрен,
Халь чухăн эп кĕлĕмçĕрен!

* * *

Юрлăп кăна, юрлăп, мĕн парăр?
Тарай енчĕк туса парăр-и,
Ăшне ăшă салам ярăр-и,
Тулне пурçăнпала тĕрлĕр-и,
Хĕррипеле мерчен тирĕр-и,
Çакки çумне çĕрĕ витĕр-и?

Ташлăп кăна, ташлăп, мĕн парăр?
Сахьян пушмак сăрса парăр-и,
Пушмак ăшне пустав сарăр-и,
Тĕпне тĕве тирĕ хурăр-и,
Питне тӳме лартса тухăр-и,
Тӳмисене ĕнчĕ тупăр-и?

Купăсăма калăп, мĕн парăр?
Юрай сăри ăсса парăр-и,
Юратупа хутăштарăр-и,
Хăла пылпа халлантарăр-и,
Симĕс симпе симлентерĕр-и,
Хул-çурăма хевте кӳртĕр-и?

* * *

Аттеçĕм ман Хусанăн хуçи мар,
Аннеçĕм Питĕрпурăн пики мар,
Эп хам Тилли, пуп хунă ят Çерук,
Ман пек такмакçă таврара тек çук!

* * *

Хăпартăм çӳллĕ ту çине,
Çаврăнтăм пăхрăм ял енне:
Ялти ватсем-мĕн хупахра,
Алси-калпакĕ саклатра,
Пуш кĕленчи умĕсенче,
Сенкер черкки аллисенче,
Чĕлĕмĕсем шăл хушшинче,
Тĕтĕмĕсем урайĕнче.
Пурак тĕпне шаккаççĕ те

Черкки ҫине пăхаҫҫĕ-ҫке:
Ĕҫмеллисем - пĕрре сыпма,
Туртмаллисем - пĕр сывлама.
Ан хуйхăрăр, ватсем, сĕре,
Тавăрăрах енчĕкĕре.
Калатăп эп, Тилли, сире:
Ним кӳмесессĕн те пире,
Патша эрех кӳрех тăрĕ,
Табак кимми килех тăрĕ.

* * *

Эй, эсир, чĕлĕмҫĕсем,
Тĕнчери кĕлĕмҫĕсем!
Хам та эпĕ чĕлĕмҫĕ,
Тен, сиртен те кĕлĕмҫĕ...
Нушине те курнă ҫав,
Пулчĕ пулĕ тĕрлинчен.
Пурăнар-ха пурнăҫа
Йĕм тĕп ҫĕре перниччен!
Йĕм тĕп ҫĕре перĕнсен -
Тапрататпăр ҫĕнĕрен.

* * *

Усрав акăш пек савнийĕм пурччĕ,
Ҫамрăклах ҫĕре кĕрсе хур пулчĕ.
Ун Шур Атăл хăви пек пӳне
Хурт-кăпшанкă ҫисе ячĕ пулĕ,
Хура пурҫăн пек кăтра ҫӳҫне
Пăрчăкан йăва ҫавраййрĕ пулĕ.

Ах, савниҫĕм! Яла ят ямарăм,
Хĕвĕмри пĕтев пекех упрарăм.
Эп пĕлменччĕ-ҫке ку иккенне,
Эс кун-ҫулсăр пуласса пĕлменччĕ:
Туйсăр-хӳсĕр вилнĕ хĕрсене
Эсрел арăмĕ пулать теҫҫĕ.

Ҫавра ҫил ҫĕклентĕр, ҫаврăнайтăр,
Урăм-сурăм тăвăл тăвăллантăр,

Куҫ курми хура ҫанталӑкпа
Масар пуҫлӑхне вӗҫтерсе кайтӑр,
Йӑванайтӑр сан ҫинчи юпа,
Тӑкӑсах тӑпру сан хӑлтӑлантӑр.

Ҫӗлен пул та шуса тух, савниҫӗм,
Чӗкеҫ пул та вӗҫсе кил, савниҫӗм,
Чӳрече хашакӗ ҫине лар,
Манӑн хурлӑхлӑ юрра илтсемччӗ,
Ҫунакан чуна эс лӑплантар,
Ҫунату айне савса илсемччӗ!

* * *

Турта тулли тур ут - тӑпӑлкка,
Чӑмӑртанса юртса ҫул илет.
Пӗччен пӗр пуҫ юлсан тӑлӑха
Шухӑшласа ларса йӑл илет.

Ай-хай тӑман аллать, шав аллать,
Ҫул хыттине хуплать кӑпӑш юр.
Чӗрем ёмӗтленет малалла,
Савӑнӑҫа хуплать тӑтӑш хур.

Шӑнкӑрах та шӑнкӑр шӑнкӑрав
Мӗскер тесе шӑнкӑртатать-ши?
Итлеп, итлетӗп те ӑнкарап:
Тӗлӗнтерет тӗнче тамаши!

Ай-хай ҫулсем-йӗрсем такӑр мар,
Ланккамана лакан миҫе хут.
Ҫапах никам калла таврӑнман,
Кашнин хӑйне ҫуна, хӑйне ут.

Кашнин хӑй ҫемӗллӗ шӑнкӑрав
Ҫул кӗскетсе пырать виртлесе -
Хура шӑйӑрлана ҫав янрав
Анса ҫухаличчен илтмессе...

* * *

Куккук! Куккук! - Вăрман янрать:
Çаки çупать, туйри ташлать,
Тупăлхисем - туй ачисем,
Хурăнĕсем - хĕр çумĕсем,
Çĕмĕрчĕсем - çĕнĕ сынсем.

Куккук! Куккук! - Тилли килет,
Йыттисене ертсе килет:
Вĕшле йытти вĕçсе пырать,
Лĕрке йытти вĕрсе пырать,
Акар йытти ашса пырать.

Куккук! Куккук! Чăнне кала:
Миçе çул эп пурăнмалла?
Миçе мулкач макăртмалла,
Миçе тукмак тулатмалла,
Миçе упа улатмалла?

Куккук! - Пĕр çул. Куккук! - Ик çул.
Куккук! Куккук!.. Тем чул, тем чул...
Ытарайми çут тĕнчеме
Сăлтавăм çук ўпкелеме,
Вăй-халăм çук çĕре кĕме.

* * *

Çĕр палăрми юр çăвать,
Çур килет те юхтарать -
Çамрăк ĕмĕр çавăн пек.

Йывăç çине пас тытать,
Çил тухать те вĕçтерет -
Çамрăк ĕмĕр çавăн пек.

Çĕрле сывлăм шыв ўкет,
Ирхи хĕвел типĕтет -
Çамрăк ĕмĕр çавăн пек.

- Выльăр-кулăр ытларах! -
Тетĕп эп, Тилли, вара, -
Урăх пулмăр çамрăк, - теп.

* * *

Ай-хай юрлас-юрлас юррăм пур,
Кăмăлăма хуплать хура хур.
Кăмăл уççи -
Хăмла йӳççи:
Тĕрĕслесем, Тилли, сыпса кур...

* * *

Юрла кăна, юрла теетĕр те,
Чăн-чăн юррин ăсти эп марччĕ-çке;
Пĕр пикенсе юрла пуçласан
Каях та мар чăн-чăн ăстаран.

Сакăр вунă сакăр ай сăввăм пур,
Тăхăр вунă тăхăр такмакăм пур;
Умăрсене сарса хурам-шим,
Суйла кăна, суйла юрлам-шим?

Кĕрекĕрсем сарă, пылăр хăла,
Юрлайăп-ши чипер ăсăмпала?
Пысăк чысăрсене пăсайсан
Мĕн калăр-ши эсир эп кайсан?

Йĕкĕрлĕ те курка, хĕрри чĕнтĕр,
Çине-çинех, тăванăмсем, сĕнтĕр.
Ӳсĕр пуçăм урă уйлинччĕ,
Ĕçни-çини сĕт кӳл пулинччĕ.

Эппин, шав та тăвар, кĕр те тăвар.
Ĕçер-çиер, тăван, выляр-кулар!
Никам та ик ĕмĕр пурăнман,
Никам та çук тĕнче тытакан.

* * *

Çĕр те çитмĕл çăка эп касрăм,
Çĕр чăтайми шур пӳрт эп лартрăм.
Пусса улăхмалли пусмине
Хĕрĕх чике пустав сартартăм.

Тытса улăхмалли тыткине
Пилĕк чике пĕлис сăртартăм.
Алăк алпастисен кăмăлне -
Тăпсисене йĕсрен тутартăм,
Пăхăр-пăтапала çаптартăм,
Хăлăпсене кĕмĕл хуртартăм.
Кил-вут хуçи хĕртсурт кăмăлне -
Вуникĕ кăмака кăлартăм
(Ăшшисене шала хăварсам,
Йӳççисене - тула, хĕртсуртăм!),
Хĕвелпеле уйăх кăмăлне -
Хĕрĕх те пĕр кантăк кастартăм,
Куç шармалла чаршав картартăм,
Хĕрĕх те пĕр читлĕх çактартăм,
Килен-каян хăна кăмăлне -
Хĕрĕх те пĕр куккук яртартăм:
Сава тăран килес кунхине
Саркаланса куккук авăтать,
Палла тăран килес кунхине
Пăркаланса куккук авăтать.
Хам тăвансем килес кунхине
Харăслатса куккук авăтать,
Ытах ютсем килес кунхине
Ылмаш-ылмаш куккук авăтать;
Каччă-терĕш килес кунхине
Каçса кайса куккук авăтать,
Хĕри-пăраç килес кунхине
Хĕрсе кайса куккук авăтать,
Ача-пăча килес кунхине
Ахăлтатса куккук авăтать,
Хуçи юптарнине сиссенех -
Çак юрă пек тăпах чарăнать.

* * *

Тарăн шыва антăм ăшăх тесе,
Мерчен сапакĕсем ăсăп тесе.
Мерчен сапакĕсем пулмарĕ,
Юхан юшкăнчăксем пулайрĕ.

Эп пурнăç пурăнма ансат тесе,
Ыр çын шутне кĕме часах тесе.
Ыр çын ятне илтни пулмарĕ,
Нушам хыçран пĕр шит юлмарĕ.

* * *

Хӑй чиккине хӗртсе кӑвар сӳнет,
Ан чикӗр урӑх хурӑн хӑййӑра:
Чӳречӗр кӗленчи сенкерленет,
Кӗрхи автан сасси янах ярать.

Кӗрекери ватсем, илтместӗр-е:
Мӗскер калать-ши ҫав автан сире?
"Кун вырӑнне татах ак кун килет,
Кун мар иртет - ҫын ӗмӗрӗ иртет".

Тӗпел кукринчисем, сире тата,
Сире мӗскер калать-ши ҫав автан?
"Ӗҫчен инкемӗр сырӑнать сурпан,
Эсир - ӗнер сырӑннинех салтман".

Улах ухтарӑшсем, сар каччӑсем,
Сире автан мӗн тет-ха, итлӗрсем:
"Тул ҫутӑлать, киле таврӑнмалла,
Савни ятне ан ярӑрччӗ яла".

Хӗр сӑринчи хӗр-пикесем, тавсси!
Сире мӗн пӗлтерет автан сасси?
"Ула ӗне ӗҫесшӗн картара,
Кӗвентӗре ыталӑр хӑвӑртрах".

Сентре ҫинчи пепекӗмсем, сире
Мӗн тет ҫав кикрикук, илтетӗр-е?
"Сар инкӗр час икерчӗ пӗҫерет,
Вут усҫинче ҫиме ансамӑр", - тет.

* * *

Кӑмӑлӑрсем ҫемҫе - кӑпӑк пекех,
Чӗлхӗр-ҫӑварӑрсем чӗкеҫ пекех.
Тав куркине ӗҫрӗм эп тӗппи,
Ҫул куркине епле ӗҫӗп-ши?

* * *

Вӑр ҫавракa кӑшкар пек уҫланка
Кӑвайт чӗртсе ярам пӗр авӑка.

Выртах, Сарпай, сыхла эс уртмаха,
Ҫитет унта пире паянлăха.

Вирт каясран йĕри-тавра алтам,
Алтам та ик юман шалча ҫапам.

Ялккасăмăн тӳпи пек ҫеҫ хуран
Ҫакса ярам эп кавраҫ каштаран.

Ҫăка чечекĕн чейĕ вĕриччен
Ĕҫсем татах та пирĕн пур иккен:

Парка тĕпеклĕ кăвакал ами
Выртать уртмахăма шăнăҫайми,

Ăна тĕкне татса ĕнтетĕп эп,
Тăвар сапса хупах ҫулҫисемпе

Чĕркетĕп те кăвар ăшне варса
Ăшаласа илеп пăслантарса.

Сĕткенлĕ кайăк ашĕ кĕркунне!
Ҫуне тумлатрăм ҫăкăрăм ҫине.

Ҫунса хĕрелнĕ кăчăр тукмакне
Кышлатăп ҫавăрса енчен енне.

Пуҫне шыва паратăп: перекет!
Килес ҫула тата ҫĕр пуҫ ĕрчет!

Пыршисемпе, шăмми-шаккисемпе
Чӳклет ман анчăкăм хăй пĕлнĕ пек.

Хĕвел анса килет. Тӳлек тĕнче.
Ҫура пылĕпелен ĕҫетĕп чей.

Тĕттĕмленет. Сарпай пăхать куҫран.
Ун шухăшне чухлатăп эп аван:

"Атя, хуҫам, атя, - тет вăл мана, -
Вĕҫе пуҫларĕҫ, тыт эс пăшална..."

Кĕрсе ларатăп эп хăмăшлăха,
Тăнлатăп ĕмĕрхи шăпăртлăха.

"Нарт!" тет пĕри, "нарт-нарт!" тăвать тепри...
Хускалнă Çарăмсан, этсемĕри!

Ак саккăрăн, шап-шур мăйлăскерсем,
Ман пуç тĕлнех çывхарчĕçĕ вĕçсе.

Кĕр-рĕс! - Тăваттăн ӳкрĕç месерле.
Сарпай пăшал сассипеле пĕрле

Валт ыткăнса тухать хăмăшлăхран,
Ишет, чăмать ӳркевсĕр тарçăм ман...

Тупăшăма чикетĕп уртмаха.
Ёмĕтсĕрленмĕп урăх, çитĕ-ха.

Атя, силлен, юлташăм, таврăнар,
Рахмат сана, чĕлхесĕр янавар!

Ыран татах кун килĕ сыв пулсан.
Рахмат сана, усламлă Çарăмсан!

* * *

Ёлĕк чухне эп хам ĕлĕкчĕ,
Ман пуçăмра сăсар çĕлĕкчĕ,
Çĕлĕкĕмĕн тӳпи - чăн тарай,
Чи тăрринчи çӳçи кĕмĕлччĕ.

Ёлĕк чухне эп хам ĕлĕкчĕ,
Хура тăлăпăмçăм йӳлеччĕ,
Пилĕкĕмре кĕрен пиçиххи,
Кăкăр ăшши сарă тилĕччĕ.

Ёлĕк чухне эп хам ĕлĕкчĕ,
Тĕве çăмĕн алсипелеччĕ,
Айра çуна, умра урхамах,
Алра чăмăр чĕн тилхепеччĕ.

Ёлĕк чухне эп хам ĕлĕкчĕ,
Çĕр çухрăмра та ман пĕлĕшчĕ,
Ваттипеле ват çын, яшпа яш,
Ăçта та ман сăмах тĕллĕччĕ.

Ӗлӗк чухне эп хам ӗлӗкчӗ,
Пӑшатан пек куҫлӑ йӗкӗтчӗ,
Кача пӳрнем тулли ҫӗрӗччӗ,
Кӑчӑк туртмассерен пӗр хӗрччӗ.

Ӗлӗк чухне эп хам ӗлӗкчӗ,
Телей йӗкӗр енчӗкпелеччӗ...
Шухӑшласа пӑхсан - пурнӑҫ мар,
Ҫывӑрмасӑр курнӑ тӗлӗкчӗ.

* * *

Шӑнкӑр кӑна шӑнкӑр шыв юхать,
Авӑр тӗлне ҫитсен ҫаврӑнать.
Тӳлек кӑна чӗрем, лӑпкӑ чун
Ҫын сӑмахне илтсен тапранать.

Вӑшӑл кӑна вӑшӑл ҫил вӗрет,
Ман ҫӳҫ пайӑркине вӗҫтерет.
Ҫӳҫ пайӑрки ҫӳҫе ҫулҫи мар,
Вӗҫтерсем-и хуйха чӗререн.

Кикак кӑна кикак хур сасси,
Элле анас ҫӗрӗ шурлӑх-ши?
Ӑш-чик вӑркать, кӑмӑл хуҫӑлать,
Элле пурнас кунсем хурлӑх-ши?

Элле тивлет тивмен-ши мана?
Элле йывӑр кили самана?
Юрла, Тилли, юрла юрруна,
Пӗр ҫавӑнта йӑпанӑҫ сана.

* * *

Ай-хай вӑрман кашлать, вӑрман кашлать,
Турат ҫумне турат хушас тет пуль.
Ман кӑмӑл хуҫӑлать, чун хурланать,
Хурлӑхӑма ҫумашкӑн ҫук куҫҫуль.

Ай-хай ҫил ҫаврӑнать, ҫил ҫаврӑнать,
Сар ҫулҫӑ чалӑшшӑн вӗҫсе анать.
Шухӑшламан чухне шухӑшӑм ҫук,
Шухӑшласассӑн пуҫӑм ҫаврӑнать.

Ай-хай пĕлĕт юхать, пĕлĕт юхать
Ман пуҫăмри ҫаврака ҫĕлĕк пек.
Иртет иккен кун-ҫул, асра юлать
Каҫ ҫывăрса тĕлленнĕ тĕлĕк пек.

* * *

Тилли кăна Тилли теесҫĕ,
Тилли мĕн иккенне пĕлмесҫĕ, -
Тил-тил, шарт-шарт ташша янисем
Тилли пулмасть-ха вăл, нянисем!

Хусан кăна Хусан теесҫĕ,
Хусан Кирушĕ ман аттесĕм:
Хула хуҫи пулма мул ҫитмен,
Хуҫа тарҫи пулма хур витмен.

Майра кăна майра теесҫĕ,
Майра-пике тăван аннесĕм:
Сĕтпе шыва кӳртнĕ пулнă тет,
Катан пирпе тытнă пулнă тет,
Пĕрех пике Хусан хулинче!

* * *

Купăсăма калас - шикленеп:
Хĕлĕхĕнчен хĕлхем тухмĕ-ши,
Сĕрен сĕркĕчĕме хыпмĕ-ши,
Сухалăма ярса илмĕ-ши?

Юррăмҫăма юрлас - шикленеп:
Ҫунат ҫумне ҫунат хушмĕ-ши,
Вашлаттарса вĕҫсе ухмĕ-ши,
Чĕрем тӳпи лутра пулмĕ-ши?

Ташшăмҫăма ташлас - шикленеп:
Тавра чăваш тапса сикмĕ-ши,
Ҫĕр ҫĕмрĕлсе ванса пĕтмĕ-ши,
Ҫичĕ ютсен ҫилли ҫитмĕ-ши?

* * *

Ут утланса кустартăм улăха,
Хурăнлăхра пытартăм хурлăха.
Мĕнпур хуйха-суйха пуçра тытсан
Тухма пулать иккен тăр ухмаха.

Мăн Çарăмсан тăрăх çӳре-çӳре
Пĕр ывăçă хăмла та çук хӳре.
Ку тарана çитсе, ватта супса,
Ним пиллеме, туссем, ман çук сире.

Тĕрлех иккен тĕнче, çĕр çавракa,
Ĕмĕр сакки тени ай сарлака.
Çак пурнăç тупсăмне тупас тесе
Пĕркеленсе хытать иккен çамка.

* * *

Калăр-ха мана, калăр:
Çак пирĕн куç куран тӳпе,
Çак ӳпĕнтернĕ кăвак алтăр -
Хĕрри вара вăл е тĕпех?
Калăр-ха мана, калăр.

Çак ылтăн çип çăмхи пек капăр
Ытарайми сар хĕвеле
Кам ывăтса ярса пĕр тапхăр
Кустарнă вĕççĕр йĕрпеле?
Калăр-ха мана, калăр.

Хăçан, ăçтан, мĕнле вăй-хал-тăр
Çак ман кукшам пек уйăха,
Нухрат-çăлтăрсене, çак хамăр
Çĕре те чăмăртанă-ха?
Калăр-ха мана, калăр!

35 * * *

Ниçта ярса пусма аптратăн:
Çыр хĕрринче сар хăйăр та,
Ана çинчи хура тăпра та
Пулман-ши чунлă, тупата?

Сарайăмра çапатăп кирпĕч,
Сасартăк тăм калать, илтеп:
"Хуллентерех. Юна ан сирпĕт.
Эп - эсчĕ, эсĕ пулăн - эп".

Лаçра сăра сĕретĕп эпĕ
Чипер тыткаллă сар чăма.
Çичче çитсен куркам хисепĕ,
Чăм тус чĕлхе кăларчĕ ман:

"Илемлĕ хĕрччĕ эпĕ, - терĕ, -
Мĕскершĕн халь ман алă тăм?
Ах, эп сана, ват супнăскерĕм,
Ытарайми ыталăттăм!"

Эп Атăл хĕрринче ларатăп
Ытахальтен чул суйласа.
Пĕрне илесшĕнччĕ - сасартăк
Чул муклашки кăларчĕ сас:

"Эп Улăп пек çар пуç чĕриччĕ,
Эп пултăм курăк, пыл, упа...
Хăвар мана, этем, ан тивччĕ,
Уттарччĕ ху сукмакупа!"

* * *

И утар-и, утар-и,
Утар çулне тухар-и,
Тилли пиччĕр кукшине
Уçланкăра курар-и.

Тилли пиччĕр мĕн ĕçлет?
Хурт çури вăл тирпейлет:
Сĕрме купăс каласа
Сыртарасшăн хĕтленет.

Хурт çури нăрлать, нăрлать,
Хурама çине сырать.
Тилли пиччĕр алтăрпа
Пĕрнине ăсса ярать.

Улт ураллӑ янавар,
Янавар та айван мар:
Пит ҫинче упаленет -
Сӑхса хур пуласшӑн мар.

Хӑмӑркка пĕчĕк ĕҫчен
Хуҫине паллать иккен,
Пыл тӑвас тет хӑвӑртрах
Ҫӑкан шурӑ ҫеҫкинчен.

Тилли пиччĕр мĕн тӑвать?
Пыл тататъ, карас пӑрать,
Ҫичĕ хут симленĕ сим
Хӑнисен умне лартать.

Тавтапуҫ ҫĕр сĕткенне -
Пыл туса кӳрекене.
Тавтапуҫ ҫак ҫут тĕнчен
Иксĕлми перекетне.

Тав сире, хӑна-вĕрле!
Пурӑнар ялан пĕрле.
Килес ҫул та ҫакнашкал,
Кĕрекемĕр, кĕр-кĕрле!

* * *

Хурал пӳртне кĕтĕм хурланса,
Хура халӑх ӳкнĕ урайне:
Кантур тавраш сене йӑлӑнса
Чакарттарас тет куланайне.

Кӑлавапа ялпуҫ тĕпелте,
Пашалу пек метал умсенче.
Ҫĕмĕрт хулли выртать пĕр кĕлте,
Тиек ҫырать сĕтел хушшинче.

Ай-хай ырашӑм ҫук, туллӑм ҫук,
Маккарьяран килнĕ мулӑм ҫук,
Тараканран ытла ылтӑн ҫук,
Пул хуппинчен ытла кĕмĕл ҫук.

Тăсăлтăм та выртрăм урайне,
Сухалăмпа шăлтăм тусанне.
Çĕмĕрт хулă касрĕ çурăма,
Йывăр шухăш хĕсрĕ пуçăма.

Тĕнче тытан чăнах пур пулсан
Курать-ши вăл çакна куçĕпе?
Епле-ха çын, çыннах парăнса,
Çак мăшкăла чĕмсĕр тӳсĕп эп?

* * *

Тахçантанпах тытман такмака
Тапратмаллах-шим пĕр авăка?
Никрут кĕвви,
Сасси чĕвви
Хускатрĕçех Тилли-салтака.

Патшамăрăн патвар аллинче
Пурăнаттăм кĕçех аллăччен.
Пăхма йăваш,
Шалта - чăваш,
Чăтрăм сухал чăпарланиччен.

Хăвармарăм халăх кăмăлне,
Хăвартăм-çке пăртак хамăнне:
Эп киличчен
Тантăшăмсен
Ачи-пăчи çитнĕ хăйсене.

Măн-мăн шыва кĕсмен султăм эп,
Çӳл-çӳл тусем çинче пултăм эп,
Инçе-инçе
Капкас енче
Нихçан кайми юрсем куртăм эп.

Кирек ăçта çитсен те иккен
Нушаллă чун нумай ырринчен.
Çут тĕнчере
Хĕвел пĕрре,
Ăшши пĕр пек тивмест ĕмĕртен.

Инкекпеле синкек - пӗр тӗкел,
Ҫӗртипелен ҫӳлтин - пӗр мехел:
Парсан парать,
Чарсан чарать,
Пӗрне - мăйăр, пӗрне - йӳҫ икел...

Тахҫантанпах тытман такмака
Тапратмаллахчӗ пӗр авăка:
Никрут кӗвви,
Сасси-чӗвви
Хускатрӗҫех Тилли-салтака.

* * *

Ӗмӗтӗмсем чӗлӗм тӗтӗмӗпе
Вӗҫсе пӗтрӗҫ сӗвем-сӗвемӗпе,
Шанчăкăмсем курка тӗпне путса
Хупланчӗҫӗ шăтман пӗрчӗсем пек.

Ахаллӗн мар каланă авалтан:
Турра шансан турат ҫине тăрнан,
Ҫынна шансан ху ҫылăхна хушан,
Кама, мӗне шанас-ха ӗнтӗ ман?

Тарҫа шанан хăрах куҫпа юлать,
Мăшра шанан сӗм суккăр та пулать.
Шан йыттуна: ачаш чӗлхипелен
Сан аллунаултавсăр вăл ҫулать.

Атя, Сарпай, ҫемҫе юра ашар,
Атя, тăват уралла янавар,
Ăсан тытса ăшалăпăр та ак -
Хуйхи-суйхи саланӗ чăл та пар!

* * *

Усрав сар кайăк пек юррăм пур,
Ун читлӗхне уҫас шутăм пур,
Кайăкăма уҫса кăларсан
Кайран пăшăрханас хурăм пур:

Кам хулпуççи çине ларĕ-ши,
Сассипеле савăнтарĕ-ши?
Хуйхи тĕлне пулсан - йăпатса
Çуначĕпе шăлса ярĕ-ши?

Авал пире ах тур! теетчĕç,
Мур-шар тивми матур теетчĕç,
Шыва ӳксен, вута вăрăнсан
Сарăплами сатур теетчĕç.

Ку чух эпир кăсăк пулман-ши?
Сухалсене сухăр тулман-ши?
Кăмăл килеиччен пурăнса
Макăсмапа мухмăрламан-ши?

Кĕрекерен тухсах ӳкиччен,
Çăпатана кутăн сыриччен
Асаттесем патне ăсансан
Авантарах пулатчĕ-и, тен.

"Ĕххĕм" темесĕрех кăнасчĕ,
Чĕлĕм сӳниччене шăнасчĕ,
Унтан ытла - сире каласан -
Чĕлхем йăнăшиччен йăнасчĕ.

Тап-такăрах - ыр ут такăнать,
Пĕр тулхăрать - татах çул тытать.
Начар лашан пĕрре такăнсан
Таканĕсем шăпах тăпăлать.

Хăш чух юр ăстиех йăнăшать,
Пуçне ухса илет - майлашать.
Хăлха çĕртекенсем йăнăшсан
Аса килет вара хай лаша...

Çанталăк çутă мар, çул хура,
Çил-тăманра маяк кам курать?
Пилеш туя çине таянса
Хыпаласа пыран кĕрт-юра.

Ĕмĕтленет этем малалла,
Ăрăскалсем юлать каялла.

Тĕнче вăлттаринче вăлтăнсан
Тата ăçта шăпа ямалла?

Саманисем сакăр тĕслĕ-çке,
Саламатсем виçĕ вĕçлĕ-çке,
Пĕри кăна пире çапăнсан
Аюй! виççĕшĕпех лекет-çке.

Тӳре-шара ялан тӳрĕ тет,
Çĕрте патша, çӳлте турă тет,
Тилли кăна паян ăнсăртран
"Йăлтах вĕсем - этем мурĕ!" тет.

* * *

Улшуçăсем ай ут улăштараççĕ,
Улма-чăпар утсем тăпăртатаççĕ.
Яш урхамах пек çамрăк ĕмĕре
Аса илсен - куççуль шăпăртатать-çке.

Çăмăлттайсем ай çĕлĕк çавăраççĕ,
Йӳн тавара хакла ай кăлараççĕ.
Иртсе çухалнă çамрăк ĕмĕрсем -
Ним хак парса илме халь çук тавар-çке.

Пусма сутуçисем пусма анлаççĕ,
Аллисенче сар аршăнсем выляççĕ.
Кирек ăçта кайсан та тĕнчере -
Пĕр аршăнра тăватă шит, тăванçăм!

Китайĕсем камит ай кăтартаççĕ,
Пăлат çĕççипелен ай куç пăваççĕ.
Эп ыртăм пурнăç камитне курса,
Кансассăн та пырать мана пăртакçă.

* * *

Карти-карти ай кайăк хур иртет,
Ӳре кайăк хурне ай вăй килет.
Хĕр-ывăл ӳстерсе, ватта супса
Ача ăспех çĕре кĕме тивет.

Çуралнă эпĕ çарамас иккен,
Ăсанăп эп шап-шур кĕпепелен.
Ан сун мана эс, пуп, леш тĕнчесем,
Ку тĕнчере те ыванна эп, тен...

* * *

Ай-хай ĕçмĕттĕм эп, ĕçмĕттĕм,
Мухмăра шӳрпе пĕçермĕттĕм:
Ӳсĕрле ман пуçăм ыратать,
Урăлла хĕвел те сĕм-тĕттĕм.

Урăях уçланкăран иртсен
Ӳсĕр чăтлăхне пытаниччен -
Х ĕ р ĕ н к ĕ текен пĕр кайăк пур,
Пăхтарать ялан хăй куçĕнчен.

Вара эпĕ çамрăк, эп пуян,
Таракан та ылтăн вара ман,
Хамшăн хам эп турă та патша,
Тĕнче тикĕс, çутçанталăк тан.

"Ĕç, Тилли, ĕç, - тетĕп эп вара, -
Пĕр курка симпыл, тепре сăра,
Ăсăма ĕçмен-ши-ха тесе
Хушăран юрла пĕрер çавра".

* * *

Ай-хай юрлассăм пур та, çук ман сассăм,
Кун-çул ик хут килмест пуль çав, туссем.
Кун-çул чăнах ик хут килес пулсассăн -
Иç вилмĕччĕçĕ ырă улпутсем.

Хĕвел кăнтăрларан пĕр сулăнсан -
Каç пулнăнах вара, каç пулнăнах...
Пурне те пуçтарса шухăшласан -
Иртнех, иртнех теетĕн кун-çулна.

Чӳречерен кĕрет шуралнă шуçăм,
Тĕлĕрреймерĕм те çĕр кĕскетсе.

Ан хуйхăрсамччĕ, пуçăм, ан йĕр, куçăм,
Çуралнисем те кăлăх-çке тесе.

* * *

Итле эс, ыр хĕртсурт, вучах ăсти!
Паратăп эп сана пăри пăтти...
Кил-вутăма сыхла, ан сӳнтерсем,
Кăвар çумне кăвар эс ту.
Çĕрле хыпаласа ан çӳресем,
Карчăкăма ан тив, асту!

* * *

Ватăлатпăр пуль, Сарпайăм!
Санăн та куç хупанки
Тăртанса ĕнтĕ сархайнă,
Ман юратнă çум çакки!

Ĕлĕкхи хевтӳ ăçта-ши?
Шăпăрт сасă вăрмантан
Илтĕнсен те - хурт карташĕ
Ян янратчĕ санпалан.

Шантарасшăн та юрасшăн -
Эс мана курмассерен
Тăрăххăн сиксе ачашшăн
Чуптăваттăн питĕмрен.

Хирпеле эпир пыруçăн
Эс хавассăн хамлатса
Путене е карăш хыççăн
Ыткăнаттăн алхасса.

Халь эс лăпкă. Салхулантăн,
Васкамасăр, ерипе
Хӳрӳне суллакалатăн
Кив сехет ывăси пек.

Пĕр-пĕрне аван чухлатпăр:
Ăслă куçусемпелен

Ман куçран пăхса хăш тапхăр
Тем калас пек тинкерен.

Кам пĕлет, тен, эс калан-тăр:
"Вилме маннă ку старик!
Пăшалне курми пулсан та
Куян хыççăн кустари?.."

Савнă йыттăм, ватă тарçăм!
Пурнăç - йĕлтĕр йĕрĕ пек.
Шăвăнатпăр-ха пăртакçă
Аслă çулăн хĕррипе.

Аслă çул тăрăх иртеççĕ
Сумлă-умлă упуссем.
Труйкăпа вирхĕнтереççĕ
Хăнтăр тумлă улпутсем.

Эпĕр çĕлĕк те илместпĕр!
Кутсăр-пуççăр тăманта
Çав-çавах питĕрĕнет йĕр -
Йĕлтĕрĕн те, труйкăн та.

Урăм-сурăм тăвăл-вилĕм, -
Ир-и, каç-и, - вăл пĕрре
Капланса хускалĕ, килĕ,
Шăлса лартĕ пур йĕре.

Униччен шăватпăр халĕ
Харпăр хамăр халпалан.
Таçта йĕрĕмĕр çухалĕ,
Таçтан килĕ сăлпăран?

Сар Сарпайăм! Иккĕн эпĕр
Йĕкĕрлешнĕ йĕлтĕр пек.
Хăрахшар шăва пĕлместпĕр
Пурнăç хирĕн кĕрчĕпе.

Эс манран малтан вилсессĕн
Тирӳнтен уртмах туса
Çакса çӳрĕп эп тирпейлĕн
Кăвакал-ăсан хурса.

Хам малтан кăнас пулсассăн
Пур йытта вĕчĕхтерме
Хушăп сан мăйна çакмашкăн
Ёнчĕ куçлă çĕррĕме.

Юрт вара эс куян хыççăн,
Куян пуç кышланă чух
Асăнса ула та хыттăн -
Çавă пултăр ман учук!

* * *

Чие тымарĕнчен пĕр чĕлĕм турăм,
Кăпчанкăран эп аврăм чăпăкне,
Савăнăçпа та, хуйхăпа та туртрăм,
Сисмерĕм те кун-çулăм иртнине.

Çăка çăпанĕнчен эп алтăр алтрăм,
Шăтăкласа тĕрлерĕм аврине,
Сирсе сирĕлейми симпыл тултартăм,
Сисмерĕм те кун-çулăм иртнине.

Вĕренерен эп купăс ăсталарăм,
Хĕр пилĕкĕ пек турăм варрине,
Пĕр савăнса, пĕр хурланса каларăм -
Сисмерĕм те кун-çулăм иртнине.

* * *

Пĕчĕкçеç тăваткăл куçкĕски,
Тума пĕлнĕ те иккен ăсти!
Ир тăрсассăн та тытса пăхаттăм,
Каç выртуçăн та тытса пăхаттăм,
Астумарăм, тантăшăм, туймарăм:
Нар пек хĕрлĕ питĕм пĕтĕмпех
Пĕркеленнĕ кайнă пĕлĕм пек.

Урхамах та пуçлă йĕс тура
Пиçихи çинчехĕ ман çумра.
Ир тăрсассăн та пуçа тураттăм,
Каç выртуçăн та пуçа тураттăм,

Астумарăм, тантăшăм, туймарăм:
Пăрça лавĕ евĕр çÿçĕмпе
Кукшаланнă юлнă йĕтем пек.

Ик кашта шур чăххăм пурччĕ ман,
Вăтăр икĕ шăлăм пурччĕ ман.
Пăтавкка тулла çыртса йăтаттăм,
Çĕнĕ сÿс тăлла çыртса тататтăм,
Астумарăм, тантăшăм, туймарăм:
Хавшаса каяйнă каштамсем,
Вĕçнĕ аннă шурă чăххăмсем.

Пăсташа тавран куç пурччĕ ман,
Пăхаймастчĕ куçăмран тăшман.
Тинкерсессĕн йывăçа хăртаттăм,
Лашама виç çухрăмран паллаттăм,
Кăнтăрла та çăлтăр эп кураттăм.
Шел, вилсен сая каять, мăнтарăн:
Куçăм халь те витĕр çивчĕ ман,
Кама эп пиллем-ши куçăма?

* * *

Ни Киремет, ни Пÿлĕх, ни Хăрпан
Мана хăтараймарĕç ватлăхран.
Кун-çул вĕçне тухатăп эп пĕччен,
Чун сивĕнчĕ пур ырă-усалтан.

Чÿклерĕм чÿк эп, тытрăм ураса,
Пĕтертĕм сум пĕр пуслăх упраса,
Анчах уйăраймарăм халиччен
Турăшпала пăрахăç турпаса.

Эп куртăм хĕвеле те уйăха,
Эп пĕлтĕм пурлăха та çуклăха.
Мĕскершĕн ман тата юлашкинчен
Чун вăрăнчĕ çак пысăк хурлăха?

Çуралнă эп çут тĕнчене - рахмат,
Йĕр тунă эп çак çĕр çине - рахмат.
Мĕскершĕн эп йăлт хăнăхса çитсен
Пурне те тивĕç харăс пăрахма?

Тӗнче манпа пуйрим ӗнтӗ? - Ай-хай...
Ман хыҫҫӑн вӑл юра ерим? - Ай-хай...
Мӗн-ма - тӑпра кӑмпи - эп ҫӗнӗрен
Тӑпра пулмашкӑн тивӗҫ, калӑр-ха?

* * *

Ӑрӑмҫӑсем ӑрӑм тунипелен
Вӑрӑмлатаймӗҫ ман ӗмӗрӗме.

Асамҫӑсем асам суннипелен
Аслӑлатаймӗҫ хӗсӗк чӗреме.

Пуп таврашсем прусвер кӑларнипе
Пурӗпӗрех эп иккӗ пурнас ҫук.

Мулла шӑрҫа суса ухӑтнипе
Мул хушмӗ ман тустарӑннӑ кун-ҫул...

Тытам-ха эп сӗрме купӑсӑма,
Сӗрем-ха эп - сирем шухӑшӑма.

Шур старикрен тӑвам эп кӗрнӳкер,
Кинемейрен тӑвам тухьяллӑ хӗр.

Хӗрӗсене хӗрхи пек вӗҫтерем,
Каччисене кисип пек сиктерем.

Ыр курӑр, ял-йышсем, хам пур чухне,
Мансамӑр пӗр самант пурне-ҫукне.

Ӑҫтан пӗлес: тен, эп ҫӗре кӗрсен
Ваййи-кулли те пӗтӗ Сиктӗрмен...

* * *

Купӑсӑмҫӑм тӑвата хӗлӗхрен.
Ҫак ҫутҫанталӑкӑн тӑвата ен.
Эсир тӑваттӑн пӗр тӑван иккен,
Ывӑлӑмсем, мӗскер сире пиллем?

Çурхатпалан ĕçсессĕн те çитет,
Пÿрнескепе ĕçсессĕн те пĕтет,
Пĕрле пурăннине мĕскер çитет?
Кала-ха, аслă ывăлăм, итлем.

Иккĕленсе пуçне пĕшкĕртекен -
Ман иккĕмĕш ывăлăмçăм иккен.
Ан иккĕлен: ик юплĕ сенĕке
Пĕрер кĕлтех тиреççĕ, ху пĕлен.

Вăтанăçлăн курка тыттаракан
Вăталăх ывăл мар-ши çавă ман?
Вăта пÿрне - чи вăрăмми, ан ман,
Анчах пĕччен ăна та вăй килет.

Ик хăлхаран тытса чуптăвакан
Вăл кĕçĕн кĕрнÿкерĕм мар-ши ман?
Ăру асси, ачаш кăна айван,
Пуçу çине çăвăнтăрах телей!

* * *

Ан макăрăр, кил-йышăм, маншăн,
Ан макăрăр, тăван-пĕтен,
Ан макăрăр, ыр кÿршĕм-аршăм,
Ял-йышăм, эп çĕре кĕрсен.

Сăпайлă ывăл-хĕрĕм, кинĕм,
Пĕр пурнăçăн пурах пĕр вилĕм,
Пурнатăн чыслă - чыслă вил.
Пехил!

Эпир пĕр тымартан ĕрченĕ,
Тăван-пĕтен, пĕр йăх сĕткенĕ.
Çĕр çул сунать сире ман пил:
Пехил!

Ыр кÿршĕм-аршăм, Вăта кассăм,
Асăрсенче юлать ман сассăм,
Хушшăмăрта вĕрмерĕ çил.
Пехил!

Ял-йышăм, савнă хура халăх,
Çак çут тĕнче пире хăналăх,
Хăна ăсанчĕ - пушă кил.
Пехил!

Тăван çĕршыв, вăрман та улăх,
Санран çуралнă, санăн пулăп:
Эс патăн чĕрĕ хал, эс ил.
Пехил!

* * *

Юман хăма çуртартăм, тупăк турăм -
Манран юлакансем чăрманмасса;
Хăма хушшисене сар ăвăс пусрăм -
Кĕрхи-çурхи шывсем сăрхăнмасса.

Ак ĕнтĕ ĕмĕрлĕх кил-çуртăма
Куллен курса тăратăп куçпалан.
Ман шухăш - тĕнчерен уйăрălма
Тĕнче хамран уйрăличчен малтан.

* * *

Çуралнă эп чышка чăмăртаса -
"Çак çутçанталăк - манăн!" тенĕ пек.
Вилсессĕн выртăп пўрнене сарса, -
Пĕр ывăç пурлăха та илмĕп тек.

Манран тухман, манпа пĕтмен йăла:
Пăрахăр çĕр çутилĕх пилĕк пус.
Алтса пытарăр та юрла-юрла,
Ташла-ташла салантăр килнĕ тус!

* * *

Кулать иккен пиртен çак çутçанталăк,
Хĕвелĕ, уйăхĕ - йăлтах кулать:
Тепле пĕрре яр уçăлать те алăк,
Ĕмĕрлĕхех шарт хупăнса юлать.

Ăçтан эпир кунта килсе кĕретпĕр?
Ăçта тухса каятпăр? - Кам пĕлет!
Çил тапранать - хăйăрлăхра пĕтет йĕр,
Лăшкентерет - хура çĕрте пĕтет...

Нумай çухалнă пуль йĕр шутласассăн!
Этем таптанă ĕмĕр хăй Çĕрне.
Çапах та эп хамран килес пулсассăн
Хăварăттăм хам çăпатам йĕрне.

"Ытарлă калаçатăн-и, чăнах-и?" -
Теме пултарĕç тантăш-пĕлĕшсем.
Мĕн çăпати! Çапла пырать сăмахĕ...
Пĕр юррăм юлтăр та - рехмет теем.

* * *

Элчелĕм çитрĕ. Куçăм хупăнать.
Ан тăкăрсам куççулĕ ман çине:
Чун вырăнне татах чун хушăнать,
Йăлт пушатсах каймастпăр тĕнчене.
Элчелĕм çитрĕ. Куçăм хупăнать.

Ан тăкăрсам куççулĕ ман çине, -
Тăварĕ ларĕ куçăр шăрçине.
Тăвансенчен каймастпăр инçене,
Выртсан выртатпăр хамăр çĕр айне.
Ан тăкăрсам куççулĕ ман çине.

Чун вырăнне татах чун хушăнать,
Тĕкел çумне хăрах килех тăрать.
Çурхи курак пăт-пат курăнкалать,
Кĕрпе каюçăн - пĕлĕт хупланать.
Чун вырăнне татах чун хушăнать.

Йăлт пушатсах каймастпăр тĕнчене:
Вăрман пек йышăм юлчĕ ял çине.
Хĕрхенмелле камалсăр çынсене:
Ют çын хупать вĕсен куçĕсене.
Йăлт пушатсах каймастпăр тĕнчене.

Элчелĕм çитрĕ, куçăм хупăнать. –
Пур ĕмĕт те пĕр харăс сыпăнать,
Мĕн шырани йăлтах халь тупăнать,
Йăлт ывăç тăприне вăл пухăнать.
Элчелĕм çитрĕ. Куçăм хупăнать.

1933-1940